

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2017. gada 10. februārī Nr.1-5/24

Ministru prezidentam
vk@mk.gov.lv

*Par informācijas atklātības
nodrošināšanu valsts pārvaldē*

A. god. Kučinska kungs!

Ar šo vēlos vērst Jūsu uzmanību par Jūsu vadītās valdības ministra un arī šī ministra vadītās Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (turpmāk arī – VARAM) izpratnes trūkumu par atklātības nodrošināšanu valsts pārvaldē un tās nozīmi demokrātiskā un tiesiskā valstī. Lai arī tas ir izgaismojies vienā konkrētā gadījumā, tomēr šī gadījuma analīze liecina par plašāku problēmu loku.

2016. gada 22. novembrī Ministru kabinets sēdes slēgtajā daļā¹ izskatīja atbildes projektu tiesībsargam (par Ministru kabineta 2015. gada 22. septembra noteikumu Nr.539 “Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 7. janvāra noteikumos Nr.16 “Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība”” atbilstību Satversmes 111. un 115.pantam).

Būtiski atzīmēt, šis atzinums bija par Ministru kabineta noteikumiem, t.i., par vispārobligātu normatīvo aktu, kas ir saistošs ikvienam. Tas tieši un netieši skar visas sabiedrības intereses, par ko liecina informācija plašsaziņas līdzekļos. Atzinums nesaturēja ierobežotas pieejamības informāciju, un tas bija publiski pieejams kopš tā parakstīšanas brīža. Neapšaubāmi - tas arī saturēja manu kritiku un vērtējumu gan par Ministru kabineta noteikumu atbilstību cilvēktiesībām, gan par šo noteikumu pieņemšanas procesa atbilstību labas pārvaldības principam, kur cita starpā asi tiek kritizēts VARAM darbs.

No labas pārvaldības principa viedokļa nerodot saprātīgu izskaidrojumu, kāpēc minētais vēstules projekts tika noteikts kā ierobežotas pieejamības informācija un kāpēc tas tika skatīts sēdes slēgtajā daļā, vērsos VARAM ar lūgumu sniegt skaidrojumu par šādas rīcības apsvērumiem (sk. pielikumu Nr.1).

Atbildot uz manu lūgumu, VARAM paskaidroja, pirmkārt, ka šādu rīcību pamato ar Informācijas atklātības likuma 5. panta pirmo daļu un 6. panta pirmo daļu. Proti, Ministru kabineta atbildes vēstules projektam tika piešķirts ierobežotas pieejamības statuss, jo VARAM uzskatīja, ka tas ir atzīstams par ministrijas iekšējai lietošanai paredzētu informāciju līdz brīdim, kad Ministru kabinets ir atbalstījis vēstules projektu.

¹ Sk. <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/darbakartiba/?sede=2016-11-22#40401631>

Otrkārt, VARAM paskaidroja, ka vēstules projekta sagatavošanas laiks (2016. gada oktobris – novembris) ir attiecināms uz periodu, kad masu medijos² plaši tika atspoguļots tiesībsarga 2016. gada 12. oktobra atzinums pārbaudes lietā Nr.2016-1-22. Vēstules projekta publiskošana, iekļaujot Ministru kabineta sēdes atklātajā daļā pirms tā atbalstīšanas Ministru kabinetā, neveicinātu pragmatisku un racionālu diskusiju sabiedrībā – ņemot vērā, ka Ministru kabineta (Ministru kabineta locekļu) kā koleģiālas institūcijas vienota nostāja par ministrijas sagatavoto vēstules projektu un tiesībsarga atzinumu ir zināma tikai pēc Ministru kabineta sēdes.

Un, treškārt, VARAM uzsvēra, ka vēstules projekta izskatīšana Ministru kabineta sēdē slēgtajā daļā nevarēja atstāt negatīvu iespaidu uz privātpersonu vai sabiedrības interesēm, vienlaikus pārmetot man, ka es neesot norādījis uz konkrētiem apstākļiem, kas apliecinātu, ka vēstules projekta izskatīšana Ministru kabineta sēdes slēgtajā daļā radītu kaitējumu privātpersonu vai sabiedrības interesēm, kas būtu par pamatu labas pārvaldības principa pārkāpumam. VARAM arī norādīja, ka no maniem apsvērumiem būtu jāsecina, ka jebkura Ministru kabineta atbildes vēstules projekta izskatīšana Ministru kabineta sēdes slēgtajā daļā būtu atzīstama par labas pārvaldības principa pārkāpumu (sk. pielikumu Nr.2).

Nav šaubu, ministrijai ir tiesības Ministru prezidenta uzdevumā sagatavotu Ministru kabineta atbildes vēstules projektu atzīt par ierobežotas pieejamības informāciju (iekšējai lietošanai paredzētu informāciju) līdz brīdim, kad Ministru kabinets ir atbalstījis vēstules projektu. Taču no sabiedrības interešu viedokļa būtiskākais jautājums ir, kā šīs tiesības tiek izmantotas un vai tās tiek izmantotas atbilstoši likuma prasībām? Šie jautājumi ir par robežu novilkšanu starp varas patvaļīgu izmantošanu un tiesiskumu. Lai atbildētu uz tiem un gūtu priekšstatu, kā VARAM ir rīkojies, uzskatu, ka nebūs lieki atsaukt atmiņā, kas ir informācijas atklātības princips, kādi ir tā ierobežošanas nosacījumi, un kā valsts pārvaldei ir pienākumus to realizēt.

Kā zināms, atklātība ir viens no tiesiskas un demokrātiskas valsts pārvaldes darbības pamatprincipiem³. Atklātības princips paredz pienākumu valsts pārvaldei nodrošināt, lai sabiedrībai būtu pieejama informācija, kura ir iestādes rīcībā vai kuru iestādei atbilstoši tās kompetencei ir pienākums radīt. Informācija ir pieejama sabiedrībai visos gadījumos, kad likumā nav noteikts citādi⁴.

Ministru kabineta iekārtas likuma 29. panta pirmā daļa uzliek par pienākumu Ministru kabinetam un tam padotām valsts pārvaldes iestādēm informēt sabiedrību par savu darbību un pieņemtajiem lēmumiem. Informācijas izsniegšanu ierobežo saskaņā ar Informācijas atklātības likumu un citiem normatīvajiem aktiem.

Informācijas atklātības likuma 5. panta pirmā daļa paredz, ka informāciju var neatklāt (ierobežot atklātību), ja tā ir atzīta par ierobežotas pieejamības informāciju, t.i., tādu informāciju, kura ir paredzēta ierobežotam personu lokam sakarā ar darba vai dienesta pienākumu veikšanu un kuras izpaušana vai nozaudēšana šīs informācijas rakstura un satura dēļ apgrūtinā vai var apgrūtināt iestādes darbību, nodara vai var nodarīt kaitējumu personu likumiskajām interesēm⁵.

² Piemēram, Tiesībsarga tīmekļa vietnē www.tiesibsargs.lv (sāukmlapa 12.10.2016.), ziņu portālos <http://www.delfi.lv/news/national/politics/tiesibsargs-ludz-likumsargiem-vertet-lemumu-par-troksna-limena-palielinasanu.d?id=48081611>

<http://skaties.lv/zinas/latvija/sabiedriba/tiesibsargs-autotrasu-troksnis-kaite-cilvekiem/>,

<http://www.la.lv/cilvekiem-kluvis-sliktak-valdibas-lemumam-par-troksnu-normam-verte-tiesibsargs/>

³ Kā zināms, Latvijā tas izriet arī no vairākiem valsts pārvaldes darbību reglamentējošiem normatīviem aktiem. Vispārējos principus nosaka Informācijas atklātības likums. Piemēram, Valsts pārvaldes iekārtas likuma 2. pants atklātumu un sabiedrībai pieejamu valsts pārvaldi definē kā vienu no mērķiem, kas sasniedzams ar šo likumu. Tāpat Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. panta piektā daļa nosaka, ka valsts pārvalde savā darbībā ievēro labas pārvaldības principu, kas cita starpā ietver atklātību pret privātpersonu un sabiedrību u.c.

⁴ Informācijas atklātības likuma 2. panta pirmā un trešā daļa.

⁵ Informācijas atklātības likuma 5. panta pirmā daļa.

No minētā var secināt:

1) Valsts definētais pamatprincips ir - Ministru kabinetam un tam padotām valsts pārvaldes iestādēm ir jābūt maksimāli atklātām.

Raksturojot atklātības nozīmi un nepieciešamību valsts pārvaldē, vērts minēt juridiskā mācību literatūrā uzsvērtu: "Lai sabiedrība varētu īstenot savas tiesības līdzdarboties valsts pārvaldē, tai ir jābūt informētai par to, kas notiek valsts pārvaldē. Valsts pārvaldes atklātība ir labas pārvaldības galvenā iezīme un rādītājs tam, ka sabiedrība ir patiesi demokrātiska un plurālistiska, neiecietīga pret visa veida korupciju un spēj kritizēt valdību un ka valsts pārvalde ir atvērta informētu iedzīvotāju līdzdalībai sabiedrības interešu jautājumos. Sabiedrības informētība par valsts lietām ir viens no priekšnoteikumiem sabiedrības akceptam. Atklātība stiprina sabiedrības uzticēšanos valsts pārvaldei."⁶

2) Izņēmums ir iespējams, ja izpildās divi nosacījumi:

- ja informācijai ir noteikts ierobežotas pieejamības statuss, t.i., valsts pārvaldes iestāde noformē dokumentu atbilstošā formā, kas attiecīgi kļūst par pieejamu ierobežotam personu lokam sakarā ar darba vai dienesta pienākumu veikšanu,

- un, ja informācija ir tāda, kuras izpaušana vai nozaudēšana šīs informācijas rakstura un satura dēļ apgrūtinā vai var apgrūtināt iestādes darbību, nodara vai var nodarīt kaitējumu personu likumiskajām interesēm.

Viens no informācijas veidiem, kurai visai bieži un no formālā viedokļa vienkārši valsts pārvaldē var piešķirt ierobežotas pieejamības statusu (iestādei ir liela rīcības brīvība) un par kuru ir runa manis pieminētajā VARAM gadījumā, ir informācija, kas paredzēta un noteikta iestādes iekšējai lietošanai. Proti, tā ir informācija, kas iestādei nepieciešama, sagatavojoties lietu kārtīšanai, un kuru viena iestāde izstrādājusi citas iestādes lietošanai⁷.

Lai arī no Informācijas atklātības likuma 6. panta otrās daļas gramatiski var secināt, ka informāciju iestādes iekšējai lietošanai (it īpaši, ja viena iestāde to izstrādājusi citas iestādes lietošanai) var automatiski atzīt par ierobežotas pieejamības informāciju, kas būtu atklājama tikai, ja persona pamatoti ir pieprasījusi to, norādot mērķi un nepieciešamības argumentāciju, tomēr Informācijas atklātības likuma normas patiesībā ir uztveramas un realizējamās citādāk, it īpaši sabiedrības informēšana aspektā, ko realizē Ministru kabinets un valsts pārvalde pēc savas iniciatīvas.

Informācija iekšējai lietošanai sabiedrības informēšanas aspektā var tikt noteikta tikai un vienīgi, ja iestāde ir vērtējusi Informācijas atklātības likuma 5. panta pirmajā daļā minētos nosacījumus (atklātības principa ievērošanas kontroles nosacījumus). Proti, iestāde ir vērtējusi:

1) vai informācija ir tāda, kuras izpaušana vai nozaudēšana šīs informācijas rakstura un satura dēļ apgrūtinā vai var apgrūtināt iestādes darbību, un

2) vai attiecīgā informācija ir tāda, kas nodara vai var nodarīt kaitējumu personu likumiskajām interesēm.

Šāda pieeja ir akceptēta arī Eiropas Savienības tiesu praksē, cita starpā vēršot uzmanību tās nozīmei un mērķiem. Proti, iestādei, lemjot par ierobežotas pieejamības informācijas sniegšanu vai nesniegšanu, ir jāvērtē intereses, kādas ir jāaizsargā ar attiecīgās informācijas publiskošanu, ņemot vērā, ka atklātība veicina pilsoņu piedalīšanos lēmumu pieņemšanas procesā, kā arī lielākas pārvaldes sistēmas legimitāti, efektivitāti un atbildību pilsoņu priekšā demokrātiskā iekārtā. Jāņem vērā, ka ar informācijas sniegšanas izņēmumiem tiek izdarīta atkāpe

⁶ Sk. J.Briede, E.Danovskis, A.Kovaļevska. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 280.lp.

⁷ Informācijas atklātības likuma 6. panta pirmā daļa un otrās daļas 2.punkts.

no principa par iespējami plašāku sabiedrības piekļuvi dokumentiem, tāpēc tie ir jāinterpretē un jāpiemēro šauri⁸.

Manuprāt, nevērtējot minētos kritērijus un pienācīgi nedokumentējot šo vērtējumu, tiek ne tikai nonivelēti atklātības principa ievērošanas kontroles nosacījumi (Informācijas atklātības likuma 5.panta pirmā daļa), bet tiek akceptēts un pieļauts patvaļīgas rīcības risks. Tiek atzīts par normu, ka, izmantojot varas pozīcijas, formāli var ierobežojot atklātumu tādai informācijai, kas sabiedrībai ir svarīga, bet iestādes vērtējumā nav vēlama no iestādes reputācijas viedokļa u.c. aspektiem.

Precizējot Ministru kabineta iekārtas likuma 29. panta pirmajā daļā paredzēto Ministru kabineta pienākumu nodrošināt atklātību, Ministru kabineta 2009.gada 7.aprīļa noteikumu Nr.300 "Ministru kabineta kārtības rullis" (turpmāk arī - Ministru kabineta kārtības rullis) 17.punkts nosaka, ka ministrija ir atbildīga par sabiedrības informēšanu par Ministru kabinetā izskatāmo projektu saturu un būtiskajām izmaiņām. Savukārt Ministru kabineta kārtības ruļļa 24.3.apakšpunkts paredz, ka atbildīgā ministrija vai cita institūcija nodrošina iesniegto dokumentu izvērtējumu atbilstoši Informācijas atklātības likuma un citu informācijas pieejamību regulējošo normatīvo aktu prasībām un, ja nepieciešams, arī pieejamības ierobežojuma norādi uz katra attiecīgā dokumenta. Valsts kanceleja iesniegtā dokumenta pieejamības statusu negroza.

Tas nozīmē, ka ministriju ziņā ir izvērtēt katra uz Ministru kabinetu virzāmā projekta atklātības (publiskošanas) aspektus pirms tā izskatīšanas Ministru kabineta sēdē, t.sk. izlemt, vai un kāpēc projektu uzskatīt par ierobežotas pieejamības informāciju (arī iestādes iekšējai lietošanai).

Ministru kabineta kārtības ruļļa 181.punkts paredz, ka, iesniedzot izskatīšanai Ministru kabineta sēdē dokumentus, kas satur informāciju ar lietojuma ierobežojumu "IEROBEŽOTA PIEEJAMĪBA" vai "DIENESTA VAJADZĪBĀM", uz katra pavadvēstulei pievienotā dokumenta (elektroniskajā formā un papīra formā), kas satur lietojuma ierobežojumu, lieto normatīvajos aktos par attiecīgās informācijas aizsardzību noteiktos speciālos apzīmējumus un pavadvēstulē sniedz informāciju par projekta lietošanas ierobežojumiem. Savukārt Ministru kabineta kārtības ruļļa 5.pielikumā ir paredzēts, ka ministrijai pavadvēstulē Valsts kancelejai ir jānorāda – katram dokumentam, kuram ir ierobežotas pieejamības statuss, pamatojumu pieejamības ierobežojuma piešķiršanai (kā attiecīgā likuma norma attiecas uz konkrēto dokumentu).

No minētajām tiesību normām izriet, ka minētā pavadvēstule ir dokuments, ar kuru tiek darīti zināmi Ministru prezidentam kā atbildīgajam par Ministru kabineta darba kārtības apstiprināšanu un par Ministru kabineta atklātības nodrošināšanu kopumā ministra un ministrijas pamatojums (redzējums), kāpēc dokumenta projekta atklātums ir ierobežojams līdz Ministru kabinets to nav izskatījis. Turklāt no Ministru kabineta kārtības ruļļa izriet, ka šis dokuments ir vienīgais informācijas avots, no kura sabiedrība var secināt, vai ministrija patiesi un pēc būtības ir iedziļinājusies, vērtējusi un dokumentējusi Informācijas atklātības likuma 5.panta pirmās daļas jeb tā saucamos atklātības principa ievērošanas kontroles nosacījumus.

Vērtējot VARAM rīcību, iesniedzot Valsts kancelejā Ministru kabinets atbildes projektu tiesībsargam (par Ministru kabineta 2015. gada 22. septembra noteikumu Nr.539 "Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 7. janvāra noteikumos Nr.16 "Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība"" atbilstību Satversmes 111. un 115. pantam), konstatējams, ka pamatojums (jeb informācija par projekta lietošanas ierobežojumiem), kāpēc vēstules projekts ir uzskatāms par ierobežotas pieejamības informāciju, ir aprobežojusies tikai ar atsauci uz Informācijas atklātības likuma 5. panta pirmo daļu un 6. panta pirmo daļu. Tas norāda tikai uz to, ka šī informācija ir atzīta par iestādes iekšējai lietošanai paredzētu, taču nesniedz skaidrojumu, kā attiecīgā likuma normas attiecas uz konkrēto dokumentu. Secinājums - VARAM, iesniedzot atbildes projektu

⁸ Sk. 01.07.2008. spriedums lietā C-39/05P un C-52/05P Zviedrija un Turco/Padome; sk. J.Briede, E.Danovskis, A.Kovaļevska. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 283.lp.

Valsts kancelejā, nav vērtējusi, vai šajā dokumentā paredzētā informācija ir tāda, kuras izpaušana vai nozaudēšana šīs informācijas rakstura un satura dēļ apgrūtinā vai var apgrūtināt iestādes darbību, un vai attiecīgā informācija ir tāda, kas nodara vai var nodarīt kaitējumu personu likumiskajām interesēm.

Lūdzu ņemt vērā – ministrs un viņa vadītā VARAM konkrētajā gadījumā ir pārkāpusi Ministru kabineta kārtības ruļļa 24.3.apakšpunktu, 181.punktu un arī Ministru kabineta kārtības ruļļa 5.pielikuma prasības. Lūdzu arī aizdomāties, kā sabiedrībai izskatās tas, ka pamatojums, kas VARAM bija jānorāda pirms jautājuma izskatīšanas Ministru kabineta sēdē, top tikai tad, kad par to sāk kāds interesēties. Visnotaļ droši var teikt, ka “sabiedrības acīs” šāda rīcība tiks vērtēta, kā “pamatojuma izgudrošana pēc vajadzības”. Vai tas atbilst Ministru kabineta valsts un pārvaldes darbības mērķiem - nodrošināt demokrātisku, tiesisku, efektīvu, atklātu un sabiedrībai pieejamu valsts pārvaldi?⁹

Ministru kabineta kārtības rullis skaidri nosaka, kā ir atspoguļojams ierobežotas pieejas informācijas pamatojums, un nav šaubu kādam mērķim tas ir vajadzīgs. Jādomā, ka praksē ar šo jautājumu problēmām nevajadzētu būt, taču VARAM acīmredzami formālā rīcība konkrētajā gadījumā tomēr liek uzdot jautājumus:

1) vai šī ir bijusi apzināta VARAM rīcība tikai konkrētajā gadījumā, cenšoties pasargāt iestādi no kritiskiem viedokļiem;

2) vai pastāv trūkumi Ministru kabinetam iesniegto dokumentu aprites organizēšanā.

Vērtējot VARAM *post factum* sniegto pamatojumu par to, kāpēc minētais vēstules projekts tika noteikts kā ierobežotas pieejamības informācija un kāpēc tas tika skatīts sēdes slēgtajā daļā, jānorāda sekojošais (sk. pielikumu Nr.2).

Ir nepieļaujami, ka, VARAM skatījumā, informācija par normatīvo aktu un valsts pārvaldes iestādes rīcību, kas acīmredzami sabiedrībā raisa diskusijas un liecina par aktualitāti, ir ierobežojama. Tāpat ir grūti noticēt, ka argumenti, kas likuma un doktrīnas ietvaros pamato atklātības piemērošanas nepieciešamību, diskusijas un viedokļu dažādības veicināšanu, VARAM “kalpo” kā pamatojums, lai ierobežotu informāciju sabiedrībai. Uzskatu, ka VARAM ar šādu rīcību ir nodemonstrējis patvaļīgas rīcības “paraugstundu”, slēpjot no sabiedrības uzmanības un nevēloties aktualizēt, manis pausto kritiku par VARAM neveiksmīgo darbu, izstrādājot grozījumus Ministru kabineta 2014. gada 7. janvāra noteikumos Nr.16 “Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība”. Turklāt, atkārtoti iepazīstoties ar Ministru kabineta atbildes vēstuli tiesībsargam, man joprojām nav saprotams, kura no tajā iekļautās informācijas ir tāda, kas būtu bijusi slēpjama no sabiedrības arī atbildes vēstules sagatavošanas stadijā un kā tas varēja neveicināt pragmatisku un racionālu diskusiju sabiedrībā. Šāda VARAM rīcība, manā skatījumā, vēl vairāk apstiprināja sabiedrībā jau izskanējušo viedokli, ka grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 7. janvāra noteikumos Nr.16 “Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība” ir tapuši gan no VARAM, gan no politiķu puses, gādājot par noteiktu šauru interešu, nevis par visas sabiedrības interešu apmierināšanu. Uzskatu, ka tiesiskā valstī šāda rīcība nav pieņemama.

Tāpat nav pieņemama VARAM paustā nostāja, ka informācija ir ierobežojama tāpēc, ka Ministru kabineta (Ministru kabineta locekļu) kā koleģiālas institūcijas vienota nostāja par ministrijas sagatavoto vēstules projektu un tiesībsarga atzinumu ir zināma tikai pēc Ministru kabineta sēdes. Pirmkārt, kā jau šajā vēstulē minēju, analizējot Informācijas atklātības likuma 5.panta pirmās daļas prasības, šāds arguments pats par sevi nav pietiekams, lai informāciju ierobežotu. Ir jābūt pienācīgi veiktam un dokumentētam izvērtējumam. Otrkārt, VARAM ar šādu nostāju tikai apliecina ministrijas formālo pieeju atklātības principa nodrošināšanā, jo, kā liecina prakse, pats Ministru kabinets šādu nostāju nemaz neatbalsta. Piemēram, tajā pašā 2016. gada

⁹ Sk. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 2.pantu, Ministru kabineta iekārtas likuma 1.pantu.

22. novembra Ministru kabineta sēdē tika izskatīti vēl divi atbildes vēstuļu projekti tiesībsargam, kuri sabiedrībai bija publiski pieejami vēl pirms attiecīgās Ministru kabineta sēdes¹⁰.

Un, visbeidzot, vēlos paust sašutumu, ka, neskatoties uz konkrētā gadījuma apstākļiem, VARAM ir paudusi pārliecību, ka atbildes projekta izskatīšana Ministru kabineta sēdes slēgtajā daļā nevarēja atstāt negatīvu iespaidu uz privātpersonu vai sabiedrības interesēm. Tas nozīmē, ka VARAM uzskata par normālu un pašsaprotamu to, ka informācijas ierobežošana par normatīvo aktu atbilstību cilvēktiesībām, par labas pārvaldības ievērošanu valsts pārvaldē, ir pareiza rīcība, un ka viedokļu daudzveidība par šiem jautājumiem nav nepieciešama un ir pat kaitīga. Demokrātiskas un tiesiskas valsts iekārta prasa pavisam citu attieksmi.

Turklāt ir nepieņemams ministrijas uzstādījums, ka man kā tiesībsargam būtu jānorāda uz konkrētiem apstākļiem, kas apliecinātu, ka vēstules projekta izskatīšana Ministru kabineta sēdes slēgtajā daļā radītu kaitējumu privātpersonu vai sabiedrības interesēm, kas būtu par pamatu labas pārvaldības principa pārkāpumam. Kā jau šajā vēstulē minēju, šis ir ministrijas uzdevums un nevis tiesībsarga vai Ministru prezidenta. Neskatoties, ka VARAM pati nav pienācīgi izpildījusi normatīvo aktu prasības, tai ir bijusi drosme aizrādīt man par šāda pienākuma neizpildīšanu. Gribu tikai vērst uzmanību, ka, vērsoties pie VARAM, es norādīju, ka nav rodams saprātīgs izskaidrojums no labas pārvaldības principa viedokļa tam, kāpēc minētais vēstules projekts tika noteikts kā ierobežotas pieejamības informācija un kāpēc tas tika skatīts sēdes slēgtajā daļā, ja tiesībsarga atzinums ir par normatīvo aktu, kas skar visas sabiedrības intereses un nesatur ierobežotas pieejamības informāciju (sk. pielikumu Nr.1). Vai tas nav pietiekami, lai saprastu, ka sabiedrībai ir tiesības zināt vērtējumu par normatīvo aktu, kas ir saistošs visiem? Manuprāt, VARAM rīcība šajā gadījumā ir vērtējama kā birokrātiska manipulēšana ar jēdzieniem, meklējot savas neizdarības attaisnojumu citos.

Vērtējot, vai Ministru kabinetam iesniegto dokumentu aprites organizēšanā nepastāv trūkumi, jāsaaka, ka VARAM rīcība konkrētajā gadījumā un Valsts kancelejas sniegtā informācija tomēr liek domāt, ka problēmas pastāv (sk. pielikumu Nr.3).

Iesniegto dokumentu apriti organizē un to virzības un izskatīšanas gaitu Ministru kabineta sēdēs kontrolē Valsts kanceleja¹¹. Taču Valsts kanceleja saskaņā ar Ministru kabineta kārtības ruļļa 24.3.apakšpunktu iesniegtā dokumenta pieejamības statusu negroza, un, kā liecina VARAM gadījums, arī nepārbauda iesniegtā dokumenta pieejamības statusa pamatojuma atbilstību Ministru kabineta kārtības ruļļa 181.punkta un tā 5.pielikuma prasībām. Tas nozīmē, ka attiecīgās ministrijas rīcības pamatotības vērtēšana paliek Ministru prezidenta ziņā¹².

Saprotams, ka Ministru prezidenta tiešais uzdevums nav šos jautājumus pārbaudīt un risināt. Tam ir paredzēta Valsts kanceleja, un arī valdības locekļi un ministrijas. Ministru prezidents, apstiprinot Ministru kabineta darba kārtību, balstās uz savstarpējās uzticības principu, kur tieši darba organizatoram ir centrālā loma darīt zināmu Ministru prezidentam par lietām, kas neatbilst tiesību normām un kas nav virzāmas bez pienācīga izvērtējuma. Iespējams, VARAM gadījums ir izņēmums no iedibinātās kārtības, bet tas rada pamatotas šaubas par normatīvo aktu pienācīgas izpildes uzraudzību tik nozīmīgā jautājumā.

Iespējams, ka mani apsvērumi par darba organizācijas iespējamajiem trūkumiem ir tehniska un nenozīmīga lieta, taču aicinu padomāt, kāds rezultāts var būt, ja šīs tehniskās lietas netiek pienācīgi ievērotas. Runa ir par sabiedrības viedokli par Ministru kabineta un visas valsts pārvaldes darbu, kas likumsakarīgi ir saistīts ar sabiedrības uzticību valsts pārvaldei kopumā. Ignorējot šos jautājumus, sabiedrībai būs pamats jautāt: 1) vai tā ir pavirša ministriju darba akceptēšana; 2) vai tā ir valsts pārvaldes patvaļīgas rīcības riska nenovēršana; 3) vai tā ir nepietiekama ārējo tiesību aktu izpildes kontrole; 4) vai tā ir Ministru prezidenta nepietiekama informēšana par sabiedrībai aktuāliem jautājumiem pirms Ministru kabineta sēdēs; 5) vai tā ir

¹⁰Sk. <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/darbakartiba/?sede=911>; <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/darbakartiba/?sede=912>

¹¹ Ministru kabineta kārtības ruļļa 18.punkts.

¹² Sk. Ministru kabineta kārtības ruļļa 28. un 180.punktu.

tādas informācijas slēpšana no sabiedrības, kura sabiedrībai ir jāzina; 6) vai tā ir apzināta sabiedrības uzticības graušana valsts pārvaldei.

A. god. Kučinska kungs, aicinu Jūs personīgi izvērtēt VARAM konkrētās rīcības iemeslus un sabiedrībai nodarīto kaitējumu, ņemot vērā, ka no jebkuras ministrijas rīcības atklātības nodrošināšanā ir atkarīga arī Ministru kabineta darbības atklātības nodrošināšana, attiecīgi arī sabiedrības vērtējums gan par Ministru kabineta, gan par valsts pārvaldes darbību.

Aicinu arī izvērtēt Valsts kancelejā esošās sistēmas, kas nodrošina ierobežotās pieejamības informācijas noteikšanas nepieciešamības uzraudzību, pilnveidošanas nepieciešamību. Šajā sakarā uzsverama Eiropas Savienības tiesas atziņa, ka ierēdņu misija ir palīdzēt valdībai pildīt tās funkciju, un, tā kā sabiedrībai ir tiesības sagaidīt, ka ierēdņi palīdzēs, nevis kaitēs demokrātiski ievēlētai valdībai, viņu lojalitātes pienākumiem ir liela nozīme¹³.

Papildus atzīmējams - pēc 2016. gada 22. novembra Ministru kabineta sēdes slēgtajā daļās izskatītās Ministru kabineta atbildes vēstules tiesībsargam tā tika publiskota Ministru kabineta mājaslapā¹⁴. Pēc šī dokumenta publiskošanas Tiesībsarga birojā vērsās vairākas personas ar pieprasījumu izsniegt šo dokumentu, tā kā Ministru kabineta mājaslapā tas nav atrodams. Skaidrojot šādas situācijas iemeslus, tika konstatēts, ka deklasificētie dokumenti netiek pievienoti pie attiecīgās Ministru kabineta sēdes protokola, kā tas tiek darīts ar atklātiem dokumentiem, bet gan tiek ievietoti atsevišķā mājaslapas sadaļā, kur personas nebija varējušas tos atrast. Pārrunājot šo jautājumu ar attiecīgās informāciju pieprasītājiem, esam secinājuši, ka šāda informācijas publiskošanas kārtība neveicina sabiedrības informētību.

Aicinu Jūs apsvērt šīs kārtības maiņu, piemērām, deklasificētos dokumentus pievienot pie attiecīgās Ministru kabineta sēdes protokola.

Pielikumi:

1. Tiesībsarga 13.01.2017. vēstules Nr. 6-8/16 kopija.
2. VARAM 24.01.2017. vēstules Nr. 1-13/463 kopija.
3. Valsts kancelejas 23.12.2016. vēstules Nr. 90/TA-2258/14007 kopija.

Ar cieņu

tiesībsargs

J.Jansons

¹³ Sk. 12.02.2008. spriedums lietā Guja v. Moldova; sk. J.Briede, E.Danovskis, A.Kovaļevska. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 285.lp.

¹⁴ <http://www.mk.gov.lv/lv/content/citi-tiesibu-akti>